

Datum 30 april 2019
Behandeld door Esther Moens
Telefoonnummer --
Ons kenmerk 21120 - 199
Onderwerp Verbeterpunten ter voorkoming verdroging natuur

Geachte heer, mevrouw,

Nu de verkiezingen achter de rug zijn, willen wij u van harte feliciteren met de mooie taak die u de komende jaren te wachten staat. Misschien wel een van de belangrijkste uitdagingen is Nederland klimaatbestendig te maken op watergebied. Vanuit Natuurmonumenten, LandschappenNL en het Wereld Natuur Fonds maken wij ons grote zorgen over de gevolgen van droogte voor natuur. Hoe de zomer van 2019 zich zal ontwikkelen valt natuurlijk nog niet te zeggen, maar feit is dat de uitgangssituatie dit voorjaar al droger is dan in 2018. Provincies en Waterschappen hebben vorig jaar over het algemeen effectief en voortvarend gehandeld. Wel zien wij dat er verschillend is gehandeld. Daarnaast is ook gebleken dat we in Nederland niet overal goed voorbereid waren op de droogte en dat ons watersysteem onvoldoende is ingericht om met watertekorten om te gaan. Dit voorjaar ontwikkelt zich als een droog voorjaar en daarmee zijn maatregelen ons inziens nu al urgent. Wij delen graag een aantal natuurspectieven over droogte middels deze brief.

De natuur begint dit voorjaar al met achterstand

De natuur heeft flinke klappen moeten incasseren met de droogte van 2018. Op sommige plekken toont de natuur haar veerkracht, maar in andere situaties zal herstel jaren vergen en in enkele gevallen is er onomkeerbare schade opgetreden. Hoeveel schade de natuur heeft ondervonden zal moeten blijken. De eerste signalen vanuit onze beheerders in het veld zijn dat droogte o.a. heeft geleid tot meer kwetsbaarheid: zichtbare extra veenaafbraak, te droge grond voor (weide)vogels, toegenomen gevoeligheid voor (boom)ziektes en kleinere populaties van o.a. beschermde amfibieën. Andere potentiële effecten zijn nu nog onzeker. Omdat niet overal voldoende herstel heeft kunnen optreden, staat de natuur dit voorjaar op veel plekken op achterstand. Met name de kwetsbare, waterafhankelijke soorten en ecosystemen. De droogte is vaak een extra klap bovenop al bestaande suboptimale omstandigheden (zoals watertekort, slechte waterkwaliteit etc.). Daarbij neemt de kans toe op natuurbranden, verslechtering van waterkwaliteit, uitbreiding van invasieve exoten, verzilting van oppervlaktewater en daarmee samenhangende gevolgen voor bijvoorbeeld vismigratie. In sommige gebieden is er nu al sprake van neerslagtekorten, zeer lage grondwaterstanden en niet herstelde kwelsituaties, waar het eigenlijk de natste tijd van het jaar zou moeten zijn. Het is de vraag of de natuur voldoende kan groeien en bloeien, laat staan een 'tweede klap' van droogte aankan.

Aan
Datum 30 april 2019
Ons kenmerk 21120 - 199
Onderwerp Verbeterpunten ter voorkoming verdroging natuur
Pagina 2 van 3

Hoewel er stappen zijn gezet om (kwetsbare) natuurgebieden in kaart te brengen, benadrukken wij zo snel mogelijk te starten met een goede landsdekkende monitoring en evaluatie van de ecologische effecten. Deze monitoring kan aansluiten aan bestaande landelijke meetnetten. Hierbij is het tevens van belang te onderzoeken in hoeverre natuurgebieden die hydrologisch hersteld zijn, hun waarde laten zien. Wij vragen met klem versneld structurele maatregelen te nemen voor een betere bescherming van (kwetsbare) natuurgebieden, zoals de destijds opgestelde TOP-lijst 'met voorrang aan te pakken verdroogde gebieden' in kader van het TOP-verdrogingsbeleid. Prioriteit moet gegeven worden aan het afmaken en updaten van structurele verdrogingsbestrijding (TOP-verdrogingsbeleid maar ook de daaraan gerelateerde KRW-verplichting voor het tegengaan van negatieve effecten op waterafhankelijke water- en landnatuur).

Verbeterpunten ter voorkoming van verdroging natuur

Vanuit de lessen die zijn getrokken uit de droogte van 2018, zien wij op dit moment nog belangrijke verbetermogelijkheden op drie niveaus:

1. Maatregelen tijdens een droogtesituatie

In tijden van droogte is het van belang dat er zuinig omgegaan wordt met water en dat water zoveel mogelijk wordt vastgehouden. Een vermindering van gebruik en beregening daar waar noodzakelijk is en een adequate toepassing van de verdringingsreeks zodat (kwetsbare) natuurgebieden voldoende worden voorzien in waterbehoefte, is essentieel. In situaties waar geen wateraanvoer mogelijk is voor oppervlaktewater dienen andere noodmaatregelen te worden genomen om te voorkomen dat bijvoorbeeld sloten en beken droog komen te staan. Met name een vermindering van onttrekkingen op grondwater in tijden van droogte verdient ons inziens aandacht (zie ook punt 2 – klimaatrobuuste grondwaterstanden). Waar beregening voor andere functies nodig is, pleiten wij voor het instellen van bufferzones rondom natuurgebieden. Een buffer van voldoende omvang kan gebieden minder kwetsbaar maken voor droogte en kan daarmee ook de waterbehoefte van het gebied verminderen. Tevens pleiten wij voor het verplaatsen van de zoetwaterinnamepunten stroomopwaarts langs de grote rivieren om verzilting in tijden van droogte te voorkomen. In de eerste plaats zien we oplossingen voor een permanente klimaatbestendige wateraanvoer (Permanent Oostelijke Aanvoer) bij Gouda. Dit omdat waterschaarste deels veroorzaakt wordt door verziltingsbestrijding die opgelost kan worden door de innamepunten te verplaatsen. Daarbij is een goede en actuele informatievoorziening over operationele zaken, zoals de genomen maatregelen, inzet en status van de verdringingsreeks en beregeningsverboden alsook real time monitoring van bijvoorbeeld de waterkwaliteit, wenselijk vanuit het perspectief van de organisaties.

2. Handelingsperspectief in het 'reguliere' operationele waterbeheer

Deze bijzondere klimaatomstandigheden vragen om meer flexibiliteit in regulier waterbeheer waar dat nodig en mogelijk is. Gebleken is dat Nederland vooral gericht is op afvoer van water, maar ter voorkoming van watertekorten is het vasthouden van water noodzakelijk. Het aanwijzen van locaties voor real time monitoring met waterinformatie kan helpen, beter in te spelen op actuele en verwachte situaties en dus meer flexibiliteit te brengen in waterbeheer. Hiervoor kunnen meetpunten gezocht worden op de juiste locaties.

Waar mogelijkheden liggen voor wateraanvoer wordt in tijden van tekort gebruik gemaakt van de verdringingsreeks. Voor grondwaterafhankelijke systemen ontbreekt een vergelijkbaar instrument en wordt vooral over 'voorraadbeheer op langere termijn' gesproken. Echter, het is ook duidelijk dat tijdens een droogtecrisis het grondwatergebruik grote, verdrogende effecten heeft. 'Voorraadbeheer' is ons inziens dan geen afdoende antwoord.

Aan
Datum 30 april 2019
Ons kenmerk 21120 - 199
Onderwerp Verbeterpunten ter voorkoming verdroging natuur
Pagina 3 van 3

Niet voor niets hanteren sommige waterbeheerders een gebruiksbepijking in zones rond natuurgebieden. Wij pleiten er voor dat in het operationele waterbeheer rond natuurgebieden gewerkt wordt met een **'klimaatrobuuste grondwaterstand'**. Beneden deze grondwaterstand treden gebruiksbepijkingen in werking in bufferzones rond natuurgebieden, totdat de grondwaterstand weer hersteld is. Ook andere gebruiksfuncties, zoals de landbouw kunnen hiervan profiteren. Dit omdat tijdelijke uitputting van de grondwatervoorraad voorkomen wordt zodat daarna de droogteschade lager uitvalt. Een dergelijke klimaatrobuuste grondwaterstand zou zo gekozen moeten worden dat de verwachte toename in klimaatextremen opgevangen kan worden. Uiteraard is dit maatwerk per gebied en vraagt dit om meer operationele sturing en real-time monitoring.

3. Structurele aanpak: klimaatrobuuste natuur en waterhuishouding

De droogteproblematiek vraagt om een versnelde aanpak van structurele maatregelen: het robuust maken en het verbinden van natuurgebieden zodat de natuur weerbaar wordt. Hierbij is een klimaatrobuuste waterhuishouding essentieel, waarbij ook gekeken wordt naar structureel hogere grondwaterstanden en peilen. Dit biedt kansen aangezien de natuur een belangrijke bondgenoot is in een veranderend klimaat. Zo biedt het creëren van natuurgebieden kansen om water in tijden van overlast te bergen en in tijden van droogte (via het grondwater) geleidelijk terug te geven: natuurlijke klimaatbuffers. Met het robuust maken van de natuur en het aanpakken van (structurele) verdroging - via bijvoorbeeld klimaatbuffers, robuuste beekdalen en riviernatuurontwikkeling -, kan de natuur beter weerbaar gemaakt worden én oplossingen bieden voor maatschappelijke uitdagingen. Om deze ruimtelijke kansen te benutten is een investering in een integrale natuurinclusieve aanpak hard nodig.

Afsluitend, zijn wij ons ervan bewust dat het treffen van maatregelen gebiedsgericht maatwerk vergt. Wij vragen u dan ook om extra aandacht te hebben voor lokale omstandigheden en per situatie te beoordelen wat nodig en mogelijk is. Wij bieden onze kennis en expertise aan over bijvoorbeeld de kwetsbaarheid van natuurgebieden en mogelijkheden voor kansen met natuur in droogteaanpak. Samen werken we graag toe naar een duurzaam watersysteem. Indien gewenst gaan wij graag hierover het gesprek aan.

Mede namens onderstaande organisaties, met vriendelijke groet,

Teo Wams
Directeur Natuurbeheer Natuurmonumenten

Landschappen NL

